

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	5
VOORWOORD	19
HOOFDSTUK 1. INLEIDING	21
HOOFDSTUK 2. THEORETISCH KADER: CORRUPTIE ALS SOCIAAL VERSCHIJNSEL	29
2.1 Inleiding	30
2.2 'Corruptie' en 'omkoping': een lexicologische inventarisatie	30
2.3 Corruptie: fenomenologische benadering	34
2.4 Aspecten en benaderingen	36
2.4.1 <i>Corruptie op zijn smalst: het klassieke omkopingsaspect</i>	36
2.4.2 Corruptie op zijn breedst: machtsbederf	37
2.4.3 Machtsbederf tegenover integriteit en transparantie	38
2.4.4 Corruptie als ongeoorloofd gedrag: ethisch georiënteerde benaderingen	39
2.4.5 Corruptie in haar hoedanigheid van politiek-economisch fenomeen: de functionalistische benadering	42
2.5 Werkdefinities van politieke, economische en maatschappelijke organisaties	44
2.6 Conclusie	45
HOOFDSTUK 3. GESCHIEDENIS VAN BEWUSTWORDING IN NEDERLAND EN DUITSLAND	47
3.1 Inleiding	48
3.2 Conceptuele benaderingen	49
3.3 Bewustwording in Nederland	52
3.3.1 Late middeleeuwen	53
3.3.2 Republiek	55
3.3.3 19 ^e en vroege 20 ^e eeuw	64
3.3.4 Vanaf de late 20 ^e eeuw tot heden	70
3.3.5 Corruptie in Nederland: pogingen tot kwantificeren	77
3.3.6 Partijfinanciering in Nederland	85
3.4 Corruptieperceptie in Duitsland	87
3.4.1 Eerste Wereldoorlog en Weimarrepubliek tot aan Tweede Wereldoorlog	89
3.4.2 Bondsrepubliek Duitsland tot aan het einde van de 20 ^e eeuw	92
3.4.3 Duitsland nu	94
3.4.4 Corruptie in Duitsland: pogingen tot kwantificeren	96
3.4.5 Partijfinanciering in Duitsland	100
3.5 Conclusie	101
HOOFDSTUK 4. CORRUPTIEPREVENTIE IN NEDERLAND EN IN DUITSLAND	105
4.A. NEDERLAND	108
4.1 Integriteitsbeleid in Nederland: bestuurlijke bestrijding van ambtelijke corruptie	108
4.2 De perceptie van integriteit bij Nederlandse ambtenaren	110
4.3. Integriteitsbeleid bij de Nederlandse overheid	112
4.3.1 Waarden in openbaar bestuur en bedrijfsleven	120
4.B. DUITSLAND	122
4.4 Integriteitsbeleid in Duitsland: bestuurlijke bestrijding van ambtelijke corruptie	122
4.5 Duits integriteitsbeleid	126
4.6 Positie van de ambtenaar in Nederland en Duitsland: overeenkomsten en verschillen	130
4.6.1 De bestuursrechtelijke positie van de Nederlandse ambtenaar	130
4.6.2 De bestuursrechtelijke positie van de Duitse ambtenaar	134
4.7 Conclusie	138

HOOFDSTUK 5. SUPRANATIONALE WETGEVING EN BELEID	143
5.1 Inleiding	144
5.2 Het Europese parlement: fraude en geldverkwisting	145
5.3 De klokkenluider van de Europese Commissie: Paul van Buitenen	147
5.4 Verenigde Naties	148
5.5 Europese Unie	151
5.6 De Criteria van Kopenhagen en de Omwenteling in Midden- en Oost-Europa	153
5.7 Schandalen	157
5.8 Bestrijdingsinstrumenten	158
5.9 OESO, Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	160
Het OESO-verdrag inzake de bestrijding van omkoping (<i>OECD Anti-Bribery Convention</i>)	161
De OESO-landenrapporten (<i>OECD Country Reports</i>)	162
De belangrijkste bevindingen van de OESO-gerelateerde TI-voortgangsrapportage	164
5.10 Group of States Against Corruption (GRECO)	165
De GRECO-instrumenten	167
GRECO-monitoring	168
5.11 Transparency International	173
Transparency International: bevindingen over de implementatie in Nederland en Duitsland	177
Het TI-rapport 2005 over bouwgerelateerde corruptie	180
5.12 Conclusie	181
HOOFDSTUK 6. CORRUPTIE IN DE OPENBAARHEID GEBRACHT	185
A. KLOKKENLUIDERS IN NEDERLAND	186
6.1 De klokkenluidersregelingen in Nederland	187
6.2 Onderzoek naar klokkenluiders door het IVA-Tilburg	191
6.3 Het initiatief-wetsvoorstel van voormalig Kamerlid Ineke Van Gent (GroenLinks) over de bescherming van klokkenluiders	195
6.4 Tegengeluiden	198
6.5 De werking van interne klokkenluidersregelingen	199
B. MEDIA IN NEDERLAND	200
6.6 De rol van de media bij het blootleggen van corruptie in Nederland	200
A. KLOKKENLUIDERS IN DUITSLAND	201
6.7 Klokkenluidersregeling in Duitsland	201
6.8 Business-Keeper-Monitoring-System	201
6.9 Duitsland in internationaal perspectief	203
6.10 Wetgeving in Duitsland voor de private sector	203
6.11 Conclusie	203
B. MEDIA IN DUITSLAND	205
6.12 De rol van de media bij het blootleggen van corruptie in Duitsland	205
C. KLOKKENLUIDERSREGELINGEN VERGELEKEN	206
6.13 Klokkenluidersbescherming in internationaal perspectief	206
6.14 Conclusie	210
HOOFDSTUK 7. ANTI-CORRUPTIE(STRAF)WETGEVING IN NEDERLAND	213
7.1 Inleiding	214
7.2 De geschiedenis van de strafbaarheid van omkoping	218
7.3 De omkopingsbepalingen vóór 2001	220
7.4 Aanpassingen vanuit nationaal perspectief	223

7.5 Aanpassingen vanuit internationaal perspectief	224
7.6 De bespreking van de WHC in het parlement	225
7.7 De anti-corruptiebepalingen na de wetwijziging van 2001	226
7.7.1 De artikelen 4 en 6 Sr, uitbreiding rechtsmacht, invloed EU	226
7.7.2 Artikel 84 Sr, het begrip 'ambtenaar'	227
7.7.3 Artikel 177 Sr, poging tot omkoping ambtenaren	228
7.7.4 Artikel 177a Sr, actieve omkoping bij handelen niet in strijd met de ambtsplicht (dit artikel is weer vervallen per 1-1-2015)	229
7.7.5 Artikel 178a Sr, uitbreiding naar buitenlandse en internationale ambtenaren	229
7.7.6 Artikel 362 Sr, passieve omkoping bij handelen niet in strijd met de ambtsplicht (dit artikel is vervallen per 01-01-2015)	230
7.7.7 Artikel 363 Sr, passieve omkoping bij handelen in strijd met de ambtsplicht	231
7.8 Conclusie	232
HOOFDSTUK 8. ANTI-CORRUPTIE(STRAF)WETGEVING IN DUITSLAND	235
8.1 Aanpassingen vanuit nationaal perspectief	237
8.2 Aanpassingen vanuit internationaal perspectief	238
8.3 Behandeling van het Korruptionsbekämpfungsgesetz in de Bondsraad	239
8.4 Ontwikkeling van de anti-corruptiewetgeving	240
8.5 De omkopingsbepalingen vóór 1997	243
8.6 De ambtenaar	244
8.7 Het voordeelsbegrip (Vorteil)	246
8.8 Handelen in strijd met de ambtsplicht	247
8.9 Sociaal adequaat handelen als geëigend criterium voor begrenzing van §§ 331, 333?	247
8.10 Unrechtsvereinbarung/causaal verband	248
8.11 De Wetgeving na 1997	248
8.11.1 Das Korruptionsbekämpfungsgesetz	248
8.11.2 § 3 <i>IntBestG</i> , Uitbreiding rechtsmacht, van kracht geworden op 15 februari 1999	249
8.11.3 De ambtenaar	250
8.11.4 <i>Abgeordneten</i>	251
8.11.5 Het voordeelbegrip (<i>Vorteil</i>)	251
8.11.6 <i>Unrechtsvereinbarung</i> /causaal verband	251
8.11.7 § 333 spiegelbeeldig gemaakt aan § 331, uitbreiding strafbaarheid gevers	252
8.11.8 Straftaten tegen den Wettbewerb (strafbare mededinging)	253
8.12 Internationale en nationale wijzigingen in de Nederlandse en Duitse anti-corruptiewetgeving vergeleken	254
HOOFDSTUK 9. CONCLUSIE EN AFSLUITENDE BESCHOUWINGEN	259
9.1 Conclusie	260
9.2 Nabeschuwing	268
9.3 Naar duidelijkheid en transparantie	274
9.4 Tot slot	277
LITERATUURLIJST	281
BIJLAGE I: ESSAY. RECHT EN ONRECHT IN EEN NOTENDOP: DE BOUWFRAUDE ALS VOORBEELD VAN HOE HET NIET MOET	307
BIJLAGE II: DOCUMENTEN EN KERNARTIKELEN	317